

"השורה השניה", גם אם בכשרונותיו ובברק האישי לא נפל מהם בהרבה. רות בונדי עומדת על צירוף היסודות באי-שיותו של סירני, שלא התלכדו לכדי מיקשה אחת אלא שהדינאמיקה שלהם יצרה אישיות ססגונית, מרתקת, רבת-חיות, שדרכה האידי-אית ושליחויותיה מעמידות פרק חשוב ב-תולדות התנועה הציונית ותנועת הפועלים הארצישראלית. דומה כי לא אטעה אם אומר שהבחירה "נפלה" כאן (לא מעט בסיועם ותמיכתם של ידידי אנצו סירני ומשפחתו, שלא התערבו בתהליך הכתיבה) על דמות שהיא "נושא" מובהק לביוגרפיה, וכי רות בונדי הבינה כבר בתחילת התהליך של איסוף החומר כי אסור לה להפוך את פרשת-חיו של אנצו סירני לביוגרפיה יבשה, גדושה בנוסח המקובל. התוצאה: אחת הביוגרפיות השלמות והנוחות ביותר לקריאה שקמו לנו עד כה—ואולי גם, יש לקוות, אות ועדות לצורך בביוגרפיות (סימן לכך, ההצלחה המסחרית של הספר) בעידן זה של אוטוביו-גרפיות, שיש להתחיל במילוי כפרויקט תר-בותי-חינוכי ראשון-במעלה במדינת-ישראל. ש. י.

אחדות-העבודה

מרכזיותה של תנועת-העבודה הארצישראלית בתולדות הציונות ובהיסטוריה הישראלית לית החדשה מפנה אליה בדרך הטבע את המחקר ההיסטורי. כך זוכה הקורא בתקופה האחרונה לספרי-ההיסטוריה חדשים גם על פרשיות שכבר נכתב עליהן הרבה, מתוך גישה מחקרית אנאליטית ואקדמית. בחוברת "קשת" נח כבר צוין לטובה חיבורו של אל-קנה מרגלית על "השומר הצעיר". עתה לפ-נינו עבודת-דוקטור נוספת שהפכה ספר התורם לא רק להבהרת העבר הקרוב אלא גם להבנת ההווה. זאת ועוד: דרכה של

ולהצביע על האופנים בהם השתקפה הדמות בעיני בני הדור, ידידים ויריבים כאחד. בב-יוגרפיה, הדמות היא הגיבור ולא התקופה, ואין הביוגרפיה צריכה לנסות "להציג" לפ-נינו תקופה או דור אלא לראות את התקופה בעיני הדמות ולנסות לקבוע את מקומה של הדמות בתוך התקופה.

דומה כי רות בונדי היתה ערה לקשיים, ללב-טים ולבעיות. חלק מהם פתרה בהצלחה וב-עיקר הקפידה היטב להישמר מביוגרפיה די-דאקטית, זהירה, גדושה פרטים המעלימים את העלילה ומתעלמים מרבדים שונים בד-מותו של נשוא הביוגרפיה, מאורות וצללים גם יחד. בדרך-כלל צריך הביוגרף לגלות נטייה—בין חיובית בין שלילית—לדמות שאת חייה הוא משחזר, אך הנטייה אסור לה ל-הביא לידי ניפוי של החומר ההיסטורי אלא רק לאינטרפרטציה שלו. אם יש חסר בביו-גרפיה זו הרי זהו אותו חסרון שהמחברת מרגישה בו: החסרון בניתוח נתחני ובקרת של כתביו ומפעלו ההגותי המגוון של סירני, שעסק בכשרון במארכס הצעיר, באימפריא-ליזם הבריטי ובפאשיזם האיטלקי, בצורה שיש בה ענין רב גם כיום.

כעסקן ציוני וכמנהיג ציוני היה אנצו סירני איש העשייה החד-פעמית. רוצה לומר שלא הציב לפניו מטרה מוגדרת וחתר להגשימה, שלא התרכז במעשה אחד אלא פיזר חילו במעשים שונים, ושמעשיו לא נגזרו בהכרח זה מזה ולכן לא יצרו בהצטרפם רצף-של-עשייה הבונה קריירה פוליטית. חוסר ריכוז זה קשור בלי ספק באפיו, בנטיותיו האי-שיות, באהבת-הפעולה שלו, שלא היתה הר-פתקנות לשמה אלא אהבת השירות והשלי-חות הציבורית מתוך תודעה היסטורית ותחו-שת-גורל, בחוסר-משמעת ובעצמאות אישית. העשייה החד-פעמית שלו מלווה הצלחות חשובות (הקמת גבעת-ברנר, בניגוד לדעתם של המוסדות המיזבים) וכשלונות. בניגוד לחבריו בצמרת "אחדות העבודה", כד. בן-גוריון למשל, לא היה סירני פוליטיקאי מוב-הק, אך גם לא זכה לעמדת-השפעה אידיאית ומוסרית "לא ממוסדת", כמו ברל כצנלסון או טבנקין. מבחינה זו היה במפלגתו איש

* יוסף גורני: אחדות-העבודה (1919—1930) / היסודות הרעיוניים והשיטה המדינית; הוצ-את אוניברסיטת תל-אביב והקיבוץ המאוחד, 1973; 459 עמ'.

לוגיה באחדות-העבודה לפי שהיתה כוח-מניע, מפרשת מציאות, מציעת חלופות של מציאות אחרת, מתוות דרכים ממצייאות נתונה למציאות נשפת ורצויה. ברי אמנם כי אין המחקר דן באנשיה של כנסייה העוסקים בפילפול אידיאולוגי תלוש מן המציאות, אך דומה כי חסרה התחושה שראשי אחדות-העבודה לא היו אידיאולוגים בעלי-הלכה. אידיאולוגיה ופוליטיקה השתלבו בהוויתם ובתודעתם בדרך מופלאה מאד ובביוגרפיות שלהם, כמו גם בהיסטוריה של אחדות-העבודה כולה, יש שילוב מעניין, רב-מתחים, בין אידיאולוגיה ופוליטיקה.

הסוציאליזם ה"קונסטרוקטיבי" של אחדות-העבודה היה פרי שילוב זה בין פירושה של המציאות הארצישראלית, חזון חברתי, והסתגלות לדפוסי מציאות קיימת. תוצאתו היממשית היתה צבירת עצמה כלכלית ופוליטית בידי אחדות-העבודה, הפיכתה למפלגה המונית, מנהיגה ופלוראליסטית. העצמה לא הייתה התכלית אלא התוצאה, אך ההסתגלות לעצמה, השימוש בה והצורך בשמירתה, חיבו סטיות מהותיות מעקרונות אידיאולוגיים ראשוניים. בהגדרה חדה אפשר לומר כי אחדות-העבודה נאלצה להיפרד משורה של אוטופיות מתוך חשבון של ריאליזם ופראגמאטיזם. אילו היתה זו מפלגה הפועלת לאורה של אידיאולוגיה משיחית בלבד, היו חייה קצרים. הגופים הראדיקליסטיים בתוכה, כגון גדוד-העבודה, מנסים היו ודאי להגשים את האידיאולוגיה "בטהרתה" אך המפלגה עצמה, על שאיפותיה ועל כל מה שסימלה, היתה מתערערת מבפנים ואולי גם מתחללת. היסוד הפוליטי החזק שהיה טבוע בתודעתם של מנהיגיה הציל את המפלגה מהתחסל.

גורני מגדיר את הסוציאליזם הקונסטרוקטיבי כאוטופיה, אולם יש להסתייג מהגדרה זו. יש מקום לחשוב שהסוציאליזם הקונסטרוקטיבי היה הביטוי הבולט ביותר לסטייתו של אחדות-העבודה מן האוטופיה ולריאליזם היממשי שלה, שז'בוטינסקי הגדיר פעם, שלא בצדק, כמדומה, כאתוס "זעיר-בורגני" של תנועת-הפועלים.

תנועת-העבודה, ובעיקר של המפלגה המרכזית והראשית בה בשעתו, זו "אחדות העבודה", ילידת האיחוד של 1919, והאיחוד (עם "הפועל הצעיר") של 1930, שיצר את מפא"י, זוכה בתקופה האחרונה לעתים קרובות לעיון פובליציסטי, מנותק ברוב המקרים מידע היסטורי ממשי ומכלי-ניתוח אנאליטיים נחוצים.

מחקרו של יוסף גורני עשוי להעמידנו יפה על הפער הקיים בין היסטוריוגרפיה אמיתית לבין פובליציסטיקה ואוטו-היסטוריה. הנה כי כן, נתקלים אנו בהשגות, מהן שנשמעו גם בבקורות על ספר זה, על האפאראט המדעי המשוכלל והרחב, המפריע לכאורה לשטף הקריאה וכל-כולו לא בא אלא לשרת או למלא אי-אלו תביעות אקדמיות-מקצועיות. מדור ההערות במחקר של גורני הוא עבודה בפני עצמה, פרי בחירה מוצלחת בין הדברים שצריך להביאם בגוף החיבור לבין עניינים שמוטב להעתיקם להערות. מחקר כזה מיועד לקורא המשכיל ולחוקר, הוא איננו פרי של התרשמות והערכה אלא תוצאה של קריאה שיטתית ומאורגנת במקור, רות, ולכן הצורך בציון המקורות הוא תיוני ביותר. קיצורו של דבר, הגיעה השעה להבחין בין המחקר האקדמי, שהוא כלי המחזיק את המרובה ולו דפוסי-כתיבה משלו, לבין ההיסטוריוגרפיה התיאורית-הספרותית, זו בעלת האופי של ריפורטאז' או שיחזור מדויק ורהוט (ברברה טוכמן), ולבין ההיסטוריוגרפיה המסכמת והממצה קווי-מיתאר (כך, למשל, "רומנטיקה ומרי" לפרופ' טלמון, שזה-מקרוב הופיע בעברית).

על הערות-פתיחה אלו יש להוסיף עוד שתיים. עיונו של גורני מתיחס לאידיאולוגיה של אחדות-העבודה והקורא בו ראוי שיהיה מצויד בידע מוקדם על ההיסטוריה של ה"יישוב" ושל תנועת-העבודה. אין בחיבור זה בדיקה סוציו-פוליטית של המפלגה, אף אין הוא מטפל באפנים בהם התממשה האידיאולוגיה ובזיקה הקיימת בין האידיאולוגיה לבין המעשה המכוון, להלכה או למעשה, על-ידיה. חשיבותו של הספר בכך שהקורא משתכנע למעלה מכל ספק בחיוניותה של האידיאולוגיה

ייקטיבית לגמרי, לאינטרפרטציה היסטורית שהנטייה האישית תבלוט בה היטב, אלא שבכל־זאת תנסה להקיף את המאורעות במלוא היקפם ועמקם. באוטוביוגרפיות שלנו הסובייקטיביזציה של ההיסטוריה באה מתוך מגמות אחרות לגמרי, ובולט בהן חוסר רצון לנסות ולבחון את נקודת־המבט של הזולת, להפוך את הכותב למשקיף ושופט—ולא רק למשתתף. דומה כי הערגה להנצחה, להמשֶׁכת הפולמוס, להעמדת ה"אני" הכותב במרכז העניינים, הן התכונות הבולטות באוטוביו־גרפיות הנכתבות כיום.

דוד הכהן ממלא, מצד אישיותו ופעלו המדי־ני־הציבורי, שתי תביעות. ראשית, הריהו אישיות ססגונית, אימפולסיבית, ידועה במע־נה־לשון חריף, בחיספוס, ב"אגו" חזק; ש־נית, הוא מילא תפקידים חשובים במישור הכלכלי ("סולל בונה") ובמישור המדיני (שגריר בבורמה, יושב־ראש ועדת־החוץ־והבטחון של הכנסת). החיספוס הלשוני שלו (המוכיר את חיספוסו של טרומן) הקנה לו דמות של אישיות מתפרצת, תוקפנית, חור־גת מן המימסד. אולם מרדנותו של דוד הכהן היא פרי מזג אישי ולא פרי אינטלקט, אף שאין בכך, כמובן, לא פגם ולא פסול. הכהן היה מיוצריו של בסיס־הכוח הכלכלי של תנועות־העבודה, והפרק על "סולל בונה" הוא אחד הפרקים המעניינים שבספר. מזגו של דוד הכהן הוא גם שמנע ממנו להיות חסיד שוטה של מישהו, והערכתו לאישים כגון שרת, גולומב ואחרים נראית לעתים גזורה אף היא מקירבה אישית יותר מאשר מהזדהות אידיאית או פוליטית. הכהן הוא בקרתי מאד, אבל אגב קריאת הפרק על הכנסת וועדת־החוץ־והבטחון מנקרת השאלה אם בתקופת כהונתו של הכהן כיושב־ראש מילאה ועדת־החוץ־והבטחון את התפקידים השמורים לה לפי החוק במלואם ואם בוועדה זו התמסד היושר המחוספס והלא־עסקני של הכהן בצורה יעילה ומועילה.

באוטוביוגרפיה שלו מעלה דוד הכהן כמה פרשיות וסוגיות חשובות ביותר. נזכיר את בקרתו על יצחק שדה בענין כ"ג יורדי הסי־רה, את בקרתו על מדיניות־החוץ הישראלית,

המחקר מחולק לחמישה פרקים. בראשון מ־תאר גורני את המקורות והיסודות הרעיו־ניים של אחדות־העבודה ב־1919 (ויצוין פרק חשוב העוסק בשינויים במבנה החברתי של המפלגה בין 1919 ל־1926). השני מטפל בהשקפת־העולם החברתית של המפלגה; השלישי, בתפיסתה הלאומית והבינלאומית; הרביעי, בתפיסתה הפוליטית, והחמישי—במעמדה של המפלגה בתנועה הציונית. כל אחד מן הפרקים האלה הוא ריכוז מגובש של ידיעות, ניתוח ומסקנות, ובסך־הכל לפ־נינו מחקר מעולה ומאלף, מסמך היסטורי ואקטואלי גם יחד.

עת לספר

האוטוביוגרפיות יורדות עלינו כמעט מדי שבוע, ומי שיטרח ויערוך סטאטיסטיקה עשוי בוודאי להסיק כמה מסקנות סוציו־תרבות־יות מעניינות. רובן אוטוביוגרפיות של בני דור היורד מעל הבימה ומבקש להנציח את חלקו במהלך המאורעות ההיסטוריים־הגור־ליים מזה יובל שנים ויותר. לא בכולן ימצא הקורא ענין. חלקן הגדול מיועד לקבוצה קרובה, מצומצמת־ביחס; באחרות ימצא ההיסטוריון ענין וחפץ, גם חומר־מקורות בעל־ערך. רק מעטות מן האוטוביוגרפיות יכולות לפרוץ את חומת החשדנות והשיע־מום שדרכן של אוטוביוגרפיות להשרות. אלו הן אוטוביוגרפיות של אישים ססגוניים ומרכזיים במיוחד, המעלים בזכרונותיהם פרשיות פרובילמאטיות או מסעירות, או כאלו שמחבריהן הצליחו להעניק להן איכות סיפורית. מעניין, אגב, שאף אחד מן המנ־היגים והעסקנים הפוליטיים בתוכנו (להוציא את בן־גוריון) לא התישב לכתוב היסטוריה, לאחר שפרש, מרצון או מאונס, מן החיים הפוליטיים והציבוריים. "לכתוב היסטוריה" משמע לנסות לתאר ולהסביר תקופה שלמה בלי להעמיד את דמותו של המספר במרכז האירועים, וכוונתי כאן גם להיסטוריה סוב־

* דוד הכהן: עת לספר; עם עובד, 1974; 344 עמ'.